

PRIMAT SRCA U TE-PSYNTESIS

Prof dr Ljiljana Klisić

Namera mi je da vam opišem evoluciju moje ideje o Primatu Srca. Govorila bih o novim dostignućima naše škole, novim predlozima, dopunama i hipotezama na osnovu skoro pola veka iskustva u radu..... Osvrnuću se na nova istraživanja koja pružaju podršku ideji koju razvijam već decenijama.

O glavnini gradiva o ovom pravcu sam vam već govorila tokom ovih pola veka: Matična škola nam je Radix, baziran je na Rajhovom stvaranju psihoanalize I kasnijoj vegetoterapiji. Manji deo gradiva čine inovacije koje planiram da vam opišem. (*slika 1: Ime naslov*)

Govorila bih i o svojim predlozima I konceptima koje sam oformila tokom ovih decenija rada na bazi Radix edukacije i postepeno poboljšavala: **Izučavanje mogućnosti evolucije I profinjavanja nagona**: 1. Nagona za samo-održanjem (agresija) i 2. Nagona za produženjem vrste (sexualnost) ; **Postavka teorije razvoja orgazma i Teorije funkcije blaženstva**: klasifikacija nivoa; **Teorija razvoja agresije u moć**; a na osnovu svega toga: Predlozi za **nastavak teorije psihoseksualnog razvoja**; Predlog nastavka teorije razvoja karakternih struktura; Izučavanje uslova za postizanje moći i blaženstva; **nova Trauma klasifikacija**: Onto trauma, Tabu trauma, Trauma saosećajnosti, Civilizacijska trauma,; shvatanje i predlog: **Čojstvo kao somatska Ego funkcija** a Preteča Aserivnosti. Postavka Teorije **Psiho-agresivnog razvoja**, itd. itd. Ali :

PSIHO-TELESNA PSIHOTERAPIJA TePsintesis (TePsy)

Ali posto sam u pred-programu najavljena kao Telesna terapija, a tako se i u govoru često skraćuje, užasnula sam se i shvatila da moram prvo da razjasnim IME, ponovim (po ko zna koji put): mi ravnopravno radimo sa Psiho-dinamikom kao I sa Telesnom dinamikom. TePsyntesis je skraćenica od Telesna psiho-terapeutska sinteza. Ako vam je I taj naziv dugačak, možete skratiti na : Te-Psy (ili Psy-Te) sto je kraće od Telesna = 5:7 slova.

Znaci, Ovo je psiho-telesna psihoterapija TePsyntesis a ne samo Telesna: da li smo se dogovorili? (Nismo samo telo nego i psiha sa celom psihodinamikom i telesno-energetskom dinamikom. 45 g ponavljam na našim kongresima i ne dopire. Pa bih vas molila da mi pomognete sa savetom – kako da dopre ?) Ako vam je naziv dugačak, možete skratiti na : Te-Psy sto je kraće od Telesna, da ponovim.

Da pojasnim: postoje razne vrste Telesnih psihoterapija (TP) i u različitoj meri koriste psihodinamiku, nekad sasvim izbace. Postoje i Telesne Terapije koje ne znaju ništa o psihi nego rade samo sa telom. Naravno, takav rad je lošeg kvaliteta i ja se strogo ogradjujem od njega. **To nismo mi !!!** Razvodnjavanje i umnožavanje takozvanih Telesnih Psihoterapija – uprošćenih ili integrisanih sa svim i svačim, ili Telesno orijentisanih ili zloupotrebljenih ili na brzinu prikačenih za verbalno... – preko 100 - 200, je došlo do te mere da sam počela da se vraćam na originalni naziv: Rajhijanske Psihoterapije. Matična škola nam je Radix ali smo se, naravno, tokom razvoja usklađivali sa novim trendovima i sopstvenim iskustvima (*vidi graf: direktna linija škole*) tako da bi bilo dobro da definisemo nas pravac:

DEFINICIJA TEPsINTESIS

(*graf: direktna linija ucenja 2*)

TePsintesis je naučno zasnovan metod u okviru originalnih Telesnih Psihoterapija koji kombinuje sistematski rad sa telom, psihom i celinom ljudske ličnosti da bi pomogla u smanjenju patnji, životnih problema i da bi se postigla dubinska integracija svih nivoa osobe, što vodi psihološkom rastu i razvoju ličnosti, a otvara takođe mogućnosti za vrhunska postignuća ličnosti. Osnivač škole TePsintesis je Prof. dr Ljiljana Klisić. Škola je osnovana 1976. godine i od tada se kontinuirano razvija u saradnji sa vodećim stručnjacima iz sveta. (*vidi Linija*)

TePsintesis spada među integrativne dubinske Telesne psihoterapije, a specifična je po tome što sintetiše 3 teorijska usmerenja u jedinstven holistički model:

1. **Radix metod**
2. **Psihodinamsku dubinsku psihoterapiju**
3. **Transpersonalnu psihoterapiju**

Ova sinteza omogućava holistički model koji se u praksi pokazao vrlo uspešnim i koji decenijama daje dobre rezultate.

Na meta nivou, sintetišemo: Humanistički pristup **Radixa** i njegove moćne telesno psihoterapeutske tehnike otvaranja osećanja sa **psihodinamskim** pristupom rada na reparaciji ranih deficita, rada na transferu i kontratransferu, otporima, kao i psihoanalitičkim mišljenjem uopšte, a sve to postepeno proširujemo usmeravnjem ka **transpersonalnom** širem okviru tumačenja i perspektivi.

*Ad 1. **Radix** je telesno psihoterapeutski pravac koji radi sa telom i psihom kao celinom. Radix pripada humanističkim psihoterapijama. Radix je tradicionalna humanistička rajhijanska škola **vegetoterapije**.*

Podsetimo se na Radix re-edukaciju u osećanjima i svrsi, razvojni model rasta ličnosti, naglašavanje rada sa ulaznom i izlaznom fazom pulsacije: instroke i outstroke, karakternu tipologiju baziranu na blokiranim emocijama čime se objašnjavaju mnogi poremećaji kao i bogat niz dijagnostičkih i terapijskih tehnika u kontekstu psihoterapeutske odnosa. Izvedeno je više istraživačkih projekata na univerzitetima širom sveta o efikasnosti Radixa, koja je potvrđena, o karakternim tipovima, itd. To je pristup u kome se naglašava rad na celovitom procesu. Jedan od centralnih koncepata u Radixu je KONTAKT. Insistiranje na uspostavljanju kontakta sa sobom, drugim, emocijama, svrhom i suptilni metodi da se to postigne, čine ovaj rad toliko moćnim.

*Ad 2. **Psihodinamska** teorija i mnogi aspekti psihoanalitičkog načina razmišljanja nam omogućava rad na reparaciji ranih deficita. Drugi aspekti Psihodinamskog rada koje upotrebljavamo uključuju Ego psihoterapiju za dublju analizu ranih odnosa koji se ponovo pojavljuju u transfernom aspektu terapijske odnosa. Njen razvojni model omogućava uspešnu korekciju ranih šema kontakta i odnosa koje se tako uspešno otkrivaju primenom telesno-psihoterapeutske metoda Radixa. Modernim rečnikom usmerenje ide u pravcu Otelovljene Relacijske psihoterapije.*

*Ad 3. Četvrta sila u psihologiji, **Transpersonalna** psihologija i njena perspektiva nam omogućava širi model koji dopušta da humani razvoj ide dalje. Transpersonalnu psihoterapiju još ne primenjujemo praktično, nego razvijamo teorijski model koji bi dopustio da se pomere granice razvoja u skladu sa napretkom i same psihoterapeutske teorije razvoja.*

Da zaključimo, na teorijskom nivou, TePsyntesis kombinuje teorije Radixa, Psihodinamskog pristupa i Transpersonalnu teorijsku širinu i perspektivu u koherentnu celinu koja je usklađena sa savremenim razvojem u oblasti i sa naučnim rezultatima istraživanja.

***

O svemu tome sam detaljno izlagala tokom ovih pola veka, u mojim knjigama, na kongresima, tribinama, itd. Velika prednost u radu sa ovom vrstom Telesnih Psihoterapija - (vegetoterapija) je mogućnost pristupa **preverbalnom stadijumu** razvoja I reparacija u korenu problema a ne sa kasnim posledicama kao kod verbalnih terapija. Istraživanja su definitivno pokazala da je za **rad na Traumi** neophodan pristup Telesnih Psihoterapija - ali samo one vrste koja ima adekvatnu podlogu za rad. Takođe, istraživanja su pokazala da **dodir** ima anti-stresni efekat. I mnoge druge prednosti o kojima sam izveštavala.

INTROJEKCIJA I PROJEKCIJA

Wilhelm Reich -W.R. jedan od tvoraca psihoanalize i – naravno da je psihoanaliza deo našeg rada – teorija a ne samo tehnika – pa smo metodološki otišli dalje radom na telu.

Rajhov uticaj na celo polje Psihoterapije je veći nego što se obično misli - ogromni doprinosi u izgradnji same psihoanalize u smislu prvih postavki tehnike psihoterapije, postavljanje karaktera, principa rada sa energijom, razjašnjenju straha od zadovoljstva, uvođenju neverbalnog kanala komunikacije i mnogih drugih briljantnih inovacija koje su postale sastavni deo većine psihoterapija bez obzira da li se autorstvo spominje ili ne.

Frojd je 1924. postavio Rajha za predsednika seminara za razvoj psihoanalitičke tehnike i Rajh je na tom zadatku radio do 1930. Rezultat Rajhovog napornog rada je otkriće niza značajnih postupaka i tehnika, kao što su analiza otpora, rad na pozitivnom i negativnom transferu, karakterna struktura, analiza karaktera, itd... (Rajhova studija impulsivnog karaktera iz 1925. postaje osnova današnjeg rada sa borderlajn pacijentima.) Na 10. Kongresu psihoanalize, 1927. godine Rajh predstavlja plodove svog rada na Tehničkom seminaru i ta njegova sistematizacija je osnova na kojoj je kasnije Ana Frojd zasnovala svoju knjigu "Ego i mehanizmi odbrane". Znači Rajh začinje INTROJEKCIJU I PROJEKCIJU . (Rajh nastavlja da razvija tehnike za dublji prodor u emocionalnu sferu, rad sa životnom energijom, itd ali glavni tok psihoanalize u to vreme ide u drugom pravcu - pravcu ponovnog prihvatanja društvenih konvencija - pravcu sublimacije i pesimističkog Tanatosa. Kao da je tada većina psihoanalitičara izgubila hrabrost da se suoči sa stvarnom dubinom čovečijeg bića.)

Pulsacija životne sile je jedan od bazičnih pojmova u našem radu. (*Graf 3: Projek-Introj.*) Charles Kelley, Rajhov učenik i osnivač Radixa, je nastavio Rajhova istraživanja i uvodi termine : INSTROKE I OUTSTROKE . Sve živo pulsira: unutra-napolje, stalno prirodnim ritmom. Medjutim ako se javi blokada tog toka, obično zbog neke neprihvatljive emocije, dolazi do zaglavljivanja na jednom delu pa onda dobijamo Ego mehanizme odbrane:

PROJEKCIJA – naglašena izlazna faza pulsacije, ali je blokirana ulazna.

Blokirana je na periferiji I ne može da krene ka unutra.

INTROJEKCIJA – naglašena ulazna faza pulsacije ali je blokirana izlazna faza pulsacije. Blokirana je unutra I ne može da krene napolje. (Ako process pulsacije teče bez zaglavljivanja onda je to Ego snaga u kontaktu.)

Naravno, ovo je uprošćena šema da pruži ideju. (O svemu tome imate detaljnije u mojim knjigama pa neću ovde ponavljati , samo bih izdvojila karakteristike TePsynteze a onda bih se usmerila na prvobitnu nameru da vam prikazem Primat Srca, dopune i nove predloge)

Karakteristike TePsinteze

1. Grana originalnih Telesnih Psihoterapija – integrativna dubinska telesna psihoterapija.
2. Rajhijanske psihoterapije – matična škola Radix – **klasična vegetoterapija humanističkog smera.**
3. Radi sa jedinstvom tela i psihe kao i cele ličnosti. Princip otelovljenosti.
4. Naučno zasnovana, istraživana i objektivno proučavana metoda.
5. Određenje: Otelovljena relacionala dubinska psihoterapija.
6. Cilj rada: smanjenje patnji i problema, psihološki rast i razvoj ličnosti, vrhunska postignuća i ostvarenja.
7. Specifičnosti škole TePsyntesis su:
  - a. Izučavanje mogućnosti razvoja, evolucije i profinjavanja nagona;
  - b. Postavka teorije razvoja orgazma i Teorije funkcije blaženstva; klasifikacija nivoa;
  - c. Teorija razvoja agresije u moć; klasifikacija nivoa; psiho-agresivni razvoj;
  - d. Predlozi za nastavak psihoanalitičke teorije psihoseksualnog razvoja;
  - e. Predlog nastavka teorije razvoja karakternih struktura;
  - f. Izučavanje uslova za postizanje moći i blaženstva;
  - g. Trauma klasifikacija: Onto trauma, Tabu trauma, Trauma saosećajnosti, Civilizacijska trauma, itd;
  - h. Čojstvo kao somatska Ego funkcija. Preteča Asertivnosti istorijski.
8. Polja rada: lični rast, psihoterapija, edukacija.
9. Postavke u odnosu na Teoriju ličnosti: STRUKTURA (Id, Ego, Superego, Self, Viši self), DINAMIKA (snage koje pokreću na aktivnost su nagoni za samoodržanjem i produženjem vrste. Potreba za nadogradnjom i profinjavanjem), RAZVITAK (stupnjevi razvoja koji su opisani u meta teoriji nagona - primitivni, nezreli, pasivni, zreli, razvijeni, nedualni).
10. Sinteza postojećih znanja i stvaranje novog.

PRIMAT SRCA

Još kao mladi psiholog, inspirisana Rajhom počela sam da istražujem životnu silu, libido, a naročito njihove najjače manifestacije - orgazme. Pre više od pola veka sam počela svoje Traganje. Poredila sam drevne tradicije I nova ispitivanja. Izučavala merenja Rajha, Kinsija I drugih pa sve do interesantnih merenja Brauerovih o ESO – produženi orgazmi. Poredila sam moralno-vrednosne sisteme I njihov odnos prema nagonskim pulzijama. Paralelno sa tim sam izučavala enigme razvoja svesti od drevne Indije pa do modernog Spektra

svesti Kena Wilbera. Holografska paradigma I postavke kvantne fizike, makroskopski i mikroskopski sistemi u smislu slobode izbora su pružili osnovu za naučno objašnjenje mogućnosti daljeg razvoja. (vidi za detaljnije: moje knjige)

Radeći u praksi sa stotinama ljudi, uvidela sam, takođe, da doživljaj orgazma nije isti kod raznih ljudi pa često ni kod jednog istog čoveka tokom dužeg vremena. To me je sve vodilo ka pokušaju klasifikacije orgazma u razvojnoj perspektivi. Klasifikacija stupnjeva orgazma bi mogla da, u svom najgrubljem obliku, ovako da izgleda : jednostavni, nezreli, blokirani, zreli, produženi, nedualni (*vidi graf 4. Orgaz*)

Izučavanje evolucije nagona za produženjem vrste i za samo-održanjem sa aspekta razvoja svesti ali i novih nalaza o srcu mi daje osnovu da predložim I elaboriram TEORIJU RAZVOJA ORGAZMA i TEORIJU FUNKCIJE BLAŽENSTVA. Uvedeni su novi termini za različite orgazme i jasnije postavljena svrha blaženstva . Ako želimo više forme orgazma, moramo povećati **stepen slobode** u donošenju odluka. Postizanje tog cilja može biti praćeno predivnom nagradom – ekstazom , a postizanje većeg stepena slobode – blaženstvom (graf.). Suština razvoja orgazma i jeste učenje odlaganja neposredne, instiktivne reakcije i povećanje stepena slobode u donošenju odluka. Mi ističemo da postizanje tog cilja može biti praćeno predivnim nagradama – ekstazom i blaženstvom. (Napominjem da je reč o kanalisanju a ne o sublimaciji.)

Ova moja istraživanja i hipoteze koje razvijam i usavršavam već 4 decenije su sad postale veoma aktuelne zbog velikih promena u nekim granama nauke, posebno biologiji i neuro naukama. Postavilo se pitanje tačnosti evolucije kako je Darwin opisivao : kontinuitet ili diskontinuitet ? Da li veću šansu za budućnost daje kompeticija kao do sad ili kooperacija? Dovedena je u pitanje uloga srca kao pumpe, samo, i ponuđeni su dokazi za mnogo važniju ulogu u smislu upravljanja ponašanjem. Epigenetika nudi dokaze o promeni pogleda na nasledje, itd. To automatski dovodi u pitanje osnovu teorije na kojoj se baziraju naše psihoterapije. Onda se nameće potreba za proširenjem i naših teorija.

Zbog toga, kao da sam predvidela 4 decenije ranije a objavljivala i u ovoj ediciji Ljudi govore, teorija razvoja orgazma i tvrdi da je **funkcija orgazma** psihičko i fizičko zdravlje, - da održi našu celovitost i neprekinut tok životne energije, kao i produžetak vrste, a **funkcija blaženstava u srcu** je da nas na socijalnom nivou vodi ka jednoj humanijoj civilizaciji a na individualnom nivou – razvoj svesti.

Te studije funkcija orgazma, ekstaze, blaženstva su me navele da razmišljam o potrebi proširenja konkretnog modela razvoja koji koristimo. Jos tada, pre 4 decenije: Postavilo mi se pitanje: Da li je:

PSIHOANALITIČKA TEORIJA PSIHO-SEKSUALNOG RAZVOJA – PREUSKA ?

Koncept psihološke zrelosti je veoma problematičan u psihoterapiji zato što je ostao suviše vezan za biološki model iz koga je nastao a novost je : biologija se sada menja. Psihoanalitička teorija koja je osnova u većini psihoterapeutskih tumačenja, vezuje pojam zrelosti za dostizanje genitalnog primata. Izgleda da je ta teorija suviše uska. Postaje sve jasnije da ono, što se donedavno smatralo zrelošću, je ustvari, samo početak sazrevanja. (Ako se energija svede na minimum, onda je lako ostaviti privid zrelosti. A šta se dešava u slučaju optimalnog nivoa energije, videćemo na dijagramima koji slede.) Sama zrelost je višeslojna i sastoji se od različitih kompleksnih faza koje su daleko od jednostavnosti prvobitnih shvatanja. Zbog toga predlažem :

NASTAVAK PSIHOANALITIČKE TEORIJE PSIHO-SEKSUALNOG RAZVOJA ! (*vidi graf 5: novi primati u psiho-sex razvoju*)

Frojd i Rajh su u svojim teorijama seksualnosti detaljno razradili jedan deo spektra svesti, dok su samo ovlaš zahvatili za njih periferne nivoe. Te nivoe nam sada detaljno opisuju teoretičari spektra svesti ali i najnovija istraživanja srca. Drugim rečima, psihoanaliza je razvila dobar način da se radi sa ego mehanizmima odbrane i procesima koji karakterišu ego nivo svesti. Rajhijanska psihoterapija je razvila dobar način da integriše telo i psihu, ali nije dovoljno razradila transpersonalne i druge nivoe spektra svesti. Da bi se postalo stvarno slobodnim od blokada, takozvani "genitalni karakter", izgleda da je potrebno da se radi i nosi sa više nivoa spektra svesti i njihovom integracijom, nego što su to mislili Frojd i Rajh pre jednog veka. (*Graf.5 Psy-sex razvoj*) A to rasteže pojam genitalnog do pucanja.... Zato:

Da li ćemo u budućnosti posle genitalnog primata govoriti o srčanom primatu, pa o univerzalnom primatu? **SRČANI PRIMAT** znači investiranje libidinozne energije u SRCE, oseća se zadovoljstvo i uživanje u ljubaznosti, brizi za drugog, u davanju drugome, u poštovanju, u zahvalnosti, u saosećanju. Zadovoljstvo u sreći drugog, u pružanju podrške. Iskreno uživanje u radosti kojom obasipa bližnje i u radovanju drugog. Ogromno uživanje u predivnom toku života kroz srce. (naravno, kao i ranije više ili manje životne energije ostaje na prethodnim stadijumima a naš rad ima svrhu oslobađanja i toga što onda vodi ka Univerzalnom primatu).

Što se tiče Karakterne strukture: Da li ćemo u budućnosti posle oralnog, analnog, falusnog i genitalnog **karaktera** govoriti o srčanom karakteru i o rastapanju karaktera, tj. Ne-karakteru? (*vidi graf 6. Karakterne strukture*).

Znači, možemo predložiti nastavak TEORIJE RAZVOJA KARAKTERNIH STRUKTURA.

GENITALNI karakter povezujemo samo sa počecima zrelosti i sa sposobnošću predaje refleksu orgazma, i slobodom od glavnih blokada i neurotičnih fiksacija.

SRČANI karakter je razvijeniji i otkriva blaženstvo. Srčani karakter znači, u ponašanju, davanje primata srčanim reakcijama, da se odluke donose iz srca, iz principa LJUBAVI. Predstavlja mu zadovoljstvo da širi radost, sreću i ljubav među ljudima. Ova karakterna struktura je zato na višem nivou svesti. Iskustvo blaženstva je najčešće rezultat akcije ljubavi. Naravno, kao i u prethodnim karakterima, neke neurotične tendencije ostaju. Retki su takvi divni ljudi ali ako obratimo pažnju videćemo da ih je više nego što pretpostavljamo ali nismo imali kriterijum i način raspoznavanja.

NE-DUALNI karakter ili karakter JEDNOTE dolazi na kraju. Najrazvijenija karakterna struktura je u stvari rastapanje karaktera. Jer, ne zaboravimo, po svojoj prirodi, karakter je smrznuta funkcija. Naša odbrana, zaštita tokom razvoja, kako je Rajh postavio. Sada nema više smrznutih funkcija i tok je kompletan. Nema potrebe više za odbranom jer je sve prihvaćeno i voljeno. Jedinstvo sa celim univerzumom, totalnu slobodu od blokada i karakternog oklopa, sposobnost da se zrači radost i blaženstvo, da se postane princip ljubavi, čista svest, osnova cele realnosti, povezujemo sa osvešćenim Ne-Karakterom. Možemo govoriti o Univerzalnom primatu, svesnom jedinstvu sa Svim, jedinoj realnosti koja jeste ili jednostavno, o sveprožimajućoj LJUBAVI. Takvi ljudi su izuzetno retki ali postoje.

ZAŠTO NOVI PSIHOSEKSUALNI PRIMATI?

Zašto nastavak psiho-seksualne teorije razvoja ? Zašto su nam potrebni novi Primati libidinozne energije i nove Strukture karaktera ?

Potrebni su nam novi Primati libidinozne energije jer su dosadašnji stari preko 100 godina a u međuvremenu se svet promenio na razne načine i skupljeni su naučni dokazi koji se ne mogu uklopiti u ove, sad već uske okvire. (Očigledno je da je svet u kome živimo na raskrsnici: ili ka destrukciji ako nastavimo po starom; ili ka potpuno novom svetu saradnje i harmonije sa celom prirodom.)

Darvinova teorija Evolucije čoveka je morala da bude korigovana jer je odražavala duh onog vremena o stalnoj borbi za opstanak i ratovanju. Pa smo postali jako dobri u međusobnom ubijanju. Mržnja danas kulminira. Ali da li većina nas oseća da je samo to naša prava priroda ? Kako dalje ?

Naučna ispitivanja (biologija) danas sve više upućuju na činjenicu da je naša šansa za opstanak veća ako postanemo sposobni da saradujemo i da se usklađujemo (Bruce Lipton sa grupom Kanadskih naučnika, na primer, pored drugih).

Isto tako, stara psihološko-psihoterapeutska shvatanja nam nude model čoveka koji najviše može da se razvije samo ka genitalnom primatu i rigidnim strukturama karaktera. A skupljene činjenice i istraživanja ukazuju na mnogo više potencijala. Na primer: Istraživani su ljudi koji daleko prevazilaze obične rigidne strukture u nizu postignuća, samoaktualizovane ličnosti, itd. Što se tiče psiho-seksualnog razvoja, izmereni su orgazmi koji prevazilaze prost genitalni kao sto su multipli, produženi, ekstaza, itd.

Neki ljudi imaju već razvijene delove Srčanog Primata pa se to pokazalo kao značajna podrška u našem psihoterapeutskom radu a neki moraju više da rade na sebi da bi oslobodili životnu energiju zarobljenu u prethodnim stadijumima i omogućili dalji razvoj. U praksi, oslanjanje na te razvijenije delove Primata Srca se pokazalo vrlo plodonosnim.

ORIGINALNI KRITERIJUM

Naravno da se i ranije osetila potreba za nastavkom teorije psiho-sexualnog razvoja. Bilo je pokušaja, ali koliko znam, **ne baš po istim kriterijumima.**

Obično se za Frojdovog nastavljača uzima Erikson sa svojom teorijom psiho-socijalnog razvitka. To jeste korak dalje ali ne po originalnom kriterijumu. Ako se držimo kriterijuma psiho-seksualnog razvoja onda moramo da u toj dimenziji tražimo produžetak. Istraživali smo razvoj seksualnosti, merili razne vrste orgazma i videli da se orgazmi posle genitalnog kreću ka srčanom. To nije više socijalno: Treba ! nego: Uživam ! Znači, po originalnom kriterijumu nastavak je Srčani Primat. Osim toga originalni kriterijum nosi mnogo veći potencijal u sebi i daleko veću snagu za transformaciju. Ogromnu Moć i spontanost. Da ne pričamo o fiziološkoj koherenciji nedavno otkrivenoj kao i snazi polja Srca.

Znači, iako se Eriksonova psiho-socijalna teorija obično smatra kao nastavak Frojdove - to nije isti kriterijum niti snaga. Ja predlažem razmišljanje o nastavku po istom kriterijumu: psiho-sexualnom !

NOVE TAJNE SRCA

O svemu ovome sam pisala i obavljivala prve skice još 1980 tih, pa razradjivala i u ovoj ediciji. Jako sam srećna što vidim da nauka sada ide u tom pravcu sa otkrićem neurona u srcu, mozga u srcu koji ima dominantnu ulogu u odnosu na mozak u glavi, uprošćeno rečeno, naravno, uz uskladjivanja. To sve daje još bolju naučnu osnovu za moj davni predlog SRČANOG PRIMATA i nastavka teorije psiho-seksualnog razvoja.

Mislim da jednostavno moramo da nastavimo naš model razvoja teorijski da bi išli ka razvoju i rastu u praksi. A ne ka samodestrukciji kuda vode stare prekratke šeme. Naša budućnost, ako želimo da je imamo, mora imati sire šeme koje mnogi već osećaju u sebi. Mislim da hipoteza Primata Srca daje upravo to što nam treba za novo doba koje pokušava da se rodi.

Hipotezu Primata Srca sam postavila pre više od 4 decenije, publikovala i razvijala je samostalno. Sada ona dobija i naučnu podršku radovima više naučnika kao što su Bruce Lipton, Gregg Braden, Rollin McCraty i drugih koji su otkrili da postoje neuroni i neuriti u srcu koji čine neku vrstu mozga koji je često primaran u odnosu na mozak u glavi, nadređen je u mnogim aspektima neokorteksu i moraju da se uskladjuju kako glase ova nova istraživanja. Time je moja stara teorija razvoja orgazma i primata srca dobila snažnu potporu i nova otvaranja.

TEORIJA PSIHO-AGRESIVNOG RAZVOJA

Naravno, da bi se napredovalo dalje, ka Srčanom primatu bilo je nepohodno raditi na svim neprihvatljivim pulzijama a ne samo na seksualnosti nego i na nagonu za samo-održanjem, agresiji – praksa nas opominje. Jer ljudi se strašno plase tog nepoznatog a jakog u sebi, tog monstruma kako često govore. Iskustvo u radu mi je pokazalo da se bez rada na agresiji ne može prevazići blokada orgazma na koju se mnoge klijentkinje žale, na pr, ali ni uspeh u ostalim poljima života. Postavilo mi se pitanje: kako stvoriti jednu upotrebljivu shemu razvoja agresije? kako postaviti Evoluciju primitivne agresije i destrukcije u stvarnu moć koja je integrisana sa razvijenim moralno vrednosnim sistemom ?) (*vidi dijagr 7. razvoj agresije*)

Zato predlažem da postavimo TEORIJU PSIHO-AGRESIVNOG RAZVOJA ka humanoj MOĆI. Da bi prevazišli uskost dosadašnjih rešenja. U radu je važno postići da se sa starih modela **preplavljenosti** agresijom ili **blokade** koja vodi u bolest, prebacimo na **kanalisanje ili sadržavanje** što bi omogućio Primat srca u ovoj ravni.

Asertivnost koja je već opšte prihvaćena se može produžiti u viši stupanj koji sam nazvala Čojstvo (iz naše tradicije.). Važno je ustati za svoja I tuđa prava ali još viši napredak je primenjivati Čojstvo = braniti drugog od svoje bestijalnosti, nasilja, sebičnosti, pohlepe, nepromišljenosti, itd. To bi bio primat Srca na delu.

Takodje, pitanje je da li mi mlade uopšte obrazujemo za Mir ili pretežno za Rat? – na žalost: za rat prema nalazima Anje Djordjević. A učenja o Ljubavi pa ni Čojstvu ne postoje ni u tragovima u obrazovnom procesu, što podjednako zabrinjava.

Mislím da se možemo složiti da Traume uglavnom izazivaju ljudi koji nisu dostigli Primat Srca i koji nemaju saosećanje. Bez obzira da li je to u porodičnom okruženju, užoj ili široj socijalnoj sredini ili na civilizacijskom nivou. Razlikovanje načina nas vodi ka klasifikaciji trauma: **Onto trauma, Tabu trauma, Trauma saosećajnosti, Civilizacijska trauma.**

Teorija psiho-agresivnog razvoja vodi ka Zreloj MOĆI nasuprot nezreloj Mračnoj Moći nad ljudima a teorija psiho-seksualnog daljeg razvoja ka sazrevanju u svesti i blaženstvu (detalji u mojim knjigama). Važno još jasnije definisati Primat Srca u budućnosti da bi se omogućio dalji a sad već neophodan razvoj.

Diskusiju o suštini Ljubavi imam nameru da produbim u budućim radovima ali za sada treba imati na umu da je Ljubav ogromna snaga iako je odustala od svake agresije, potpuno je nejaka ali se naizgled paradoksalno uzdiže iz te slabosti. U stvari, **Ljubav je najveća MOĆ na svetu.**

ZAKLJUČAK

Da bi smo dali šansu novom svetu koji se rađa, neophodno je da proširimo svoje modele mišljenja i onda kada se bavimo ljudskom psihom i kada radimo psihoterapiju na osnovu njih. I zato sam pre više od 30 - 40 godina počela da pišem o svojim vizijama daljeg razvoja - novog primata i novih struktura. Kasnije su se pojavila naučna istraživanja koja su davala podršku tim novim klasifikacijama, podelama i usmerenjima. (*vidi Traganja*)

Svoj posao psihoterapeuta i edukatora shvatam kao rad na rastu i razvoju ljudi što vodi poboljšanjima a nadam se sad i ka rađanju novog čovečanstva. Ali ne može novo čovečanstvo da se rodi na starim, uskim šemama. Naravno, nema garancije ali činim sve što je u mojoj moći da se pridružim naporima koji daju šansu novom čovečanstvu. Zato ovo i pišem.

Višedecenijsko iskustvo u mojoj praksi od pola veka, kao i neka istraživanja koja smo uradili u našoj školi TePsyntesis o **primeni** Primata Srca u radu nam pokazuje da su kako studenti tako i klijenti pokazali tada bolje rezultate i veću efikasnost tokom psihoterapije.

Poručuju nam da od srca podržavaju Primat srca!

Hvala !

(Ps: Ne stigoh sve sto sam želela ali pola sata je malo da se prikaže rad od pola veka.)

Prof dr Ljiljana Klisić

Literatura:

Bruce Lipton and Steve Bhaerman, *Spontaneous Evolution Our Positive Future (and a Way to Get There from Here)*, Hay House Books, 2009.; *The Biology of Belief - 10th Anniversary Edition* (2015);

Dispenza, Joe, *The Secret Language of the Heart*, Hay House, 2015.

Djordjević Anja, (2011): Mirovno obrazovanje, monografija, UTPS, Beograd.

Griffith, Jeremy, *A Species in Denial*, FHA Publishing & Communications, 2004.

Gregg Braden, *Resilience From the Heart*, Hay House, 2015.

Klisić, Ljiljana. (1995). **TELESNA PSIHOTERAPIJA** (do orgazma i dalje), prvo izdanje knjige: Eko-primatZemun,Beograd, 1995; Drugo prošireno izdanje knjige: Skripta internacional, Beograd, 2001; Treće dopunjeno izdanje: UTPJ, Beograd, 2004: Četvrto CD izdanje: UTPS, 2012.

Klisić, Ljiljana. (2002). Telesna psihoterapeutska sinteza, Ljudi govore: IMZ: Psihijatrija izmedju tela i duše,Beograd,2002.

Klisić, Ljiljana. (2007). Izmedju Ljubavi i Mržnje , u Ljubav i Psihijatrija, Ljudi govore: IMZ:, Beograd,2007,

Klisić, Ljiljana. (2010). **Psihosomatsko jedinstvo umetničkog izražavanja** – važnost izražajnog jezika u Psihologiji Umetnosti: jezik živog u umetnosti – UTPS, Beograd.

Klisić, Ljiljana. (2010). **TE-PSINTESIS- škola telesne psihoterapije** - UTPS, Beograd.

Klisić, Ljiljana. (2019). **Telesna Psihoterapija i Psiho-telesna sinteza** – WCBP, Beograd, 2019.

Rollin McCraty, *Heart Intelligence: Connecting with the Intuitive Guidance of the Heart*, Waterfront Press, 2016.

Rollin McCraty, *The Infulence of Heart Coherence on Synchronization Between Human Heart Rate Variability and Geomagnetic Activity*, JVE International Ltd, 2018.

Stephen Jay Gould, *The Structure of Evolutionary Theory*, Belknap Press, 2002.